ISSN: 1301-1308

AÜHFD

Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

70. YIL

Cilt / Volume: 62 • Sayı / Number: 4 • Yıl / Year: 2013

AÜHFD
Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

YAYIN SAHİBİ
Ankara Üniversitesi Hukuk Fakultesi Adına
Fakülte Dekanı Prof Dr. Arzu OĞUZ

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Ankara Üniversitesi Hukuk Fakultesi Adına
Prof. Dr Erkan KÜÇUKGÜNGÖR

EDİTÖR
Yrd Doç. Dr Ali Ersoy KONTACI

EDİTÖR YARDIMCILARI
Yrd. Doç Dr Abdurrahman SAYGILI, Dr Fahrı Gökçen TANER, Araş. Gör Salım IŞIK, Aras. Gör Işıl Selın TEKDOĞAN

YAYIN KOMİSYONU
Prof Dr Merih ÖDEN (Ankara Üniversitesi)
Prof Dr Gulin GÜNGÖR (Ankara Üniversitesi)
Prof Dr. Zarife ŞENOCAK (Ankara Üniversitesi)
Prof Dr. Aynur YONGALIK (Ankara Üniversitesi)
Prof Dr. Hasan AYRANCI (Ankara Üniversitesi)
Doç Dr. Cüneyt OZANSOY (Ankara Üniversitesi)
Doç. Dr. Levent AKIN (Ankara Üniversitesi)

DANIŞMANLAR KURULU
Prof Dr. Tuğrul ARAT (TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi)
Prof. Dr. Sabih ARKAN (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Hasan ERMAN (İstanbul Üniversitesi)
Prof Dr. Yuksel İNAN (Bilkent Üniversitesi)
Prof Dr Hakan PEKCANITEZ (Galatasaray Üniversitesi)
Prof. Dr Nevzat TOROSLU (Atılım Üniversitesi)
Prof Dr. Ilhan ULUSAN (İstanbul Kültur Üniversitesi)

YAYIN İDARE MERKEZİ ADRESİ
Ankara Üniversitesi Hukuk Fakultesi, Cemal Gürsel Caddesi, No:58 06590 Cebeci, Ankara-TÜRKİYE

SÜRDÜRÜM VE İLETİŞİM
auhfd@law.ankara.edu.tr

URL: http://auhf ankara edu tr/auhfd/

YAYIN İDARE MERKEZİ TELEFONU: 0 (312) 595 50 00

FAX: 0 (312) 363 56 96

YAYININ TÜRÜ: Yerel Süreli Yayın

YAYININ ARALIĞI: Yılda dört sayı olarak yayınlanan hakemli bir dergidir.

DİLİ: Türkçe ve yabancı diller

BASIM YERİ: Ankara Üniversitesi Basımevi, İncitaşı Sokak No:10, 06510 Beşevler/ANKARA
Tel: 0 (312) 213 66 55

BASIM TARİHİ: 18 / 04 /2014

ISSN 1301-1308
© Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Tüm hakları saklıdır. Bu Derginin tamamı ya da Dergide yer alan bilimsel çalışmaların bir kısmı ya da tamamı 5846 sayılı Yasanın hükümlerine göre Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanlığının yazılı izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemiyle çoğaltılamaz, yayımlanamaz.

AÜHFD
Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

ISSN: 1301-1308

Cilt/*Volume* **62** **Sayı**/*Number* **4** **Yıl**/*Year* **2013**

İÇİNDEKİLER / *Contents*

MAKALELER / *Articles*

Cenk AKİL

Vesayete İlişkin Olanlar Dışında Türk Medenî Kanunu'nda Yer Alan Çekişmesiz Yargı İşleri / *Non-Contentious Affairs in Turkish Civil Code other than the ones Related to Guardianship* 923

Jülide Gül ERDEM

Ölçülülük İlkesinin İdarenin Takdir Yetkisinin Kullanımındaki Yeri / *The Role of the Principle of Proportionality in the Exercise of Administrative Discretion* 971

Nasıh Sarp ERGÜVEN/ Beyza ÖZTURANLI

Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye / *International Refugee Law and Turkey* 1007

Levent GÖNENÇ

Anayasal Değişim / *Constitutional Change* 1063

Yaprak ÖNTAN

Ceza Muhakemesi Hukukunda Yer Gösterme İşlemi / *The Procedure of Showing the Crime Scene in Turkish Criminal Procedure Law* 1087

Zehra ÖZKAN

İngiliz Hukukunda İyileşme Şansı Kaybının Tazmini / *Recovery of Loss of Chance in Medical Malpractice in English Law* 1105

Özlem TÜZÜNER

Soybağının Tespiti Davasında Genetik Analize İlişkin Hükümlerin Değerlendirilmesi / *Evaluation of the Articles regarding the Genetic Examination in the Cases for the Determination of Paternity* 1139

MAKALE ÇEVİRİSİ / *Translated Articles*

Joseph RAZ
Çev. Şule Şahin CEYLAN

Kelsen'in Temel Norm Kuramı / *Kelsen's Theory of the Basic Norm* 1169

MAKALELER / *Articles*

SOYBAĞININ TESPİTİ DAVASINDA GENETİK ANALİZE İLİŞKİN HÜKÜMLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Evaluation of the Articles regarding the Genetic Examination in the Cases for the Determination of Paternity

Özlem TÜZÜNER[*]

ÖZET

Türk Medenî Kanunu'nun 284'üncü maddesi, soybağının tespiti davasında, genetik analize izin verilmemesini aleyhe delil saymaktadır. Oysa Türk Medenî Kanunu'ndan on yıl sonra yürürlüğe giren Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 292'inci maddesi, soybağının tespiti davasında, belirli şartların gerçekleşmesi kaydıyla, hâkime, tarafları ve hatta üçüncü kişileri, genetik muayeneye zorlama yetkisi bahşetmektedir. Türk Medenî Kanunu'nun 284'üncü maddesinden sonra yürürlüğe giren Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 292'inci maddesi, İsviçre Hukuku'ndaki güncel eğilime paraleldir. Bilimsel gelişmeler sayesinde, yanağın iç kısmından alınan basit bir doku (sürüntü), %99.73 doğrulukta soybağının tespitini sağlamaktadır. Saç teli ve tırnak yanı sıra, yanak içinden kulak çubuğu gibi steril bir araçla sadece sürterek doku alınması vücut bütünlüğünü ne oranda ihlal etmektedir? Genetik analize hizmet eden saç teli, tırnak dokusu veya tükürük sürüntüsü verilirken kişinin zarar görme olasılığı dikkate alınmayacak kadar düşüktür. Buradaki vücut bütünlüğü ihlalinin basitliği ve

[*] Yrd. Doç. Dr., Okan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medenî Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

sıradanlığı hesaba katıldığında, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'ndaki kamu düzeni temeline dayanan yeni hükme yöneltilen eleştiriler isabetli gözükmemektedir.

Anahtar Sözcükler: Soybağı, genetik analiz, zorlama

ABSTRACT

According to the Article 284 of the Turkish Civil Code, rejection of genetic examination in the cases for determination of paternity is accepted as boomerang evidence against the party rejecting such an examination. On the other hand, Article 292 of the Civil Procedure Law, which has entered into force ten years after the Turkish Civil Code, confers on the judge the power to compel the parties to the genetic examination under certain conditions. Article 292 of the Civil Procedure Law, which has entered into force after the Article 284 of the Turkish Civil Code is parallel to the current trend in Swiss Law. Thanks to scientific advances, a simple swab taken from the inside of the cheek enables accurate determination of paternity with a rate of 99.73%. Do the hair and nail samples or a saliva swab taken from the inside of the cheek by a simple sterile ear bar violate the body integrity? The possibility of damage to the person by this kind of genetic examination is so low as not to be considered. Taking into account the banality and simplicity of this violation of bodily integrity, criticism against Civil Procedure Law Article 292 based on public order, does not seem accurate.

Keywords: Paternity, genetic examination, enforcement

I- GİRİŞ

Soybağının tespiti davasında genetik analiz, hem Türk Medenî Kanunu'nda[1], hem de Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda[2] düzenlenmiştir. Ne var ki, bu iki düzenleme arasında paralellik bulunduğu söylenemez. Sonra gelen kanunun daha pratik düzenleme getirdiği belirtilmelidir. Türk Medenî Kanunu'ndan yaklaşık on yıl sonra yürürlüğe giren Hukuk

[1]RG. 8.12.2001, S. 24607; 4721 Sayılı Kanun.
[2]RG. 4.2.2011, S. 27836; 6100 Sayılı Kanun.

Muhakemeleri Kanunu da genel kanun statüsünde bulunduğundan, burada, "genel hüküm özel hükmü bertaraf eder (*lex specialis derogati lex generalis*) prensibi uygulama alanı bulmaz. Konu Türk Medenî Hukuku doktrininde değerlendirilmiştir. Yargıtay da, yerel mahkemelerin yeni kanunlarla uyumlanması bakımından özenli içtihatlar vermektedir.

Aşağıda, soy bağının tespiti davasında ispat meselesi, maddî hukuk boyutunda incelenecek; öncelikle, kronolojik gelişme sırası takip edilerek, Türk Hukuku ve mukayeseli hukuktaki hükümler sunulacak; daha sonra, konuya ilişkin doktrindeki görüşler aktarılacak; nihayet bu çalışmada tercih edilen görüş sonuç kısmında netleştirilecektir.

II- SOYBAĞININ TESPİTİ DAVASINDA İSPATA İLİŞKİN HÜKÜMLERİN SUNULMASI

Soybağının tespiti davasında yargılama usulünü düzenleyen maddî ve şeklî hukuk kaynaklı hükümler, Türk Medenî Kanunu'nda ve Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda yerini bulmuştur (TMK. m. 284; HMK. m. 292). Diğer taraftan, İsviçre ve Fransız hukuklarında meseleyi düzenleyen hükümler mukayese perspektifinde incelenmelidir.

A- TÜRK HUKUKU

Türk Medenî Kanunu'na göre, soybağına ilişkin davalarda, yetkili mahkeme, taraflardan birinin dava veya doğum sırasındaki yerleşim yeri aile mahkemesidir (TMK. m. 283); asliye hukuk mahkemesi değildir[3]. Bu davalarda, Türk Medenî Kanunu'nda kaleme alınmış iki kural saklı kalmak kaydıyla, Hukuk Muhakemeleri Kanunu uygulanır. Öncelikle, "hâkim maddî olguları re'sen araştırır ve kanıtları serbestçe takdir eder" (TMK. m. 284/b.1). Ayrıca, "taraflar ve üçüncü kişiler, soybağının belirlenmesinde zorunlu olan ve sağlıkları yönünden tehlike yaratmayan araştırma ve

[3]"Soybağına ilişkin hükümler 4721 sayılı Medeni Kanunu'nun 282'inci maddesi ve devamında düzenlenmiş olup aile mahkemelerinin görevi kapsamındadır. Nüfus Kanunu'nun 46'ıncı maddesinde düzenlenen nüfus kaydının düzeltilmesi davalarına ise asliye hukuk mahkemelerinde bakılır. Ancak nüfus kayıtlarının davacının talebi gibi düzeltilebilmesi için öncelikle gerçek anne-babanın dolayısı ile soybağının tespit edilmesi gerekir. O hâlde her iki davanın birlikte açılması hâlinde görevli mahkeme asliye hukuk mahkemesi değil, aile mahkemesidir" (Yarg. HGK., 2005/2-572 E., 2005/551 K., T. 28.09.2005; 25.1.2013 tarihinde http://www.turkhukuksitesi.com/showthread.php?t=64106 adresinden erişildi). Aynı içtihada 25.1.2013 tarihinde http://www.kararara.com/forum/viewtopic.php?f=45&t=5455 adresinden de erişildi.

incelemelere rıza göstermekle yükümlüdürler. Davalı, hâkimin ön gördüğü araştırma ve incelemeye rıza göstermezse, hâkim, durum ve koşullara göre bundan beklenen sonucu, onun aleyhine doğmuş sayabilir" (TMK. m. 284/b.2).

Mülga Türk Kanunu Medenisi[4], soybağını tespit etme sorununu, o dönemdeki tıbbi ve bilimsel yetersizlikten ötürü, karinelerle halletmeyi seçmişti. "Doğumdan evvel üç yüzüncü gün ile yüz sekseninci gün arasında müddeaaleyhin, çocuğun anasiyle münasebeti cinsiyede bulunduğunun sübutu; babalığa, karine teşkil eder. Müddeaaleyhin babalığı hakkında ciddi şüpheler uyandıracak hâllerin vücudu takdirinde, karineye itibar yoktur" (EMK. m. 301). Hatta iffetsiz yaşam süren bir anne tarafından açılan babalık davası, doğrudan reddediliyor; böyle bir davada iffetsiz anadan doğan çocuğun soybağını araştırıp tespit etmeye gerek dâhi duyulmuyordu (EMK. m. 303).

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda, "Soybağı tespiti için inceleme" başlıklı hükme göre, "Uyuşmazlığın çözümü bakımından zorunlu ve bilimsel verilere uygun olmak, ayrıca sağlık yönünden bir tehlike oluşturmamak şartıyla, herkes, soybağının tespiti amacıyla vücudundan kan veya doku alınmasına katlanmak zorundadır. Haklı bir sebep olmaksızın bu zorunluluğa uyulmaması hâlinde, hâkim incelemenin zor kullanılarak yapılmasına karar verir. Üçüncü kişi tanıklıktan çekinme hakkı bulunduğunu ileri sürerek bu yükümlülükten kaçınamaz" (HMK. m. 292).

Hükmün gerekçesi şu şekildedir: "Soybağı ile ilgili davalar kamu düzenindendir. Bu nitelikteki davalarda, hâkim, maddî hadiseyi kendiliğinden araştırır ve serbestçe değerlendirir. Uyuşmazlığın çözümü bakımından, davanın tarafları yanında üçüncü kişiler de, zorunluluk hâlinde, bilimsel verilere uygun olmak, sağlık yönünden tehlike oluşturmamak koşuluyla, vücutlarından kan veya doku alınmasına katlanmak zorundadırlar. İşin önemi dikkate alınarak böyle bir zorunluluk öngörülmüş ve üçüncü kişilerin tanıklıktan çekinme haklarını ileri sürerek bu yükümlülükten kaçınma yolu da kapatılmıştır"[5].

[4]RG. 04.04.1926, S. 339; Mülga 743 Sayılı Kanun.

[5]Hükmün gerekçesi için bkz. YILMAZ E., Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Getirdikleri, s. 1-40, s. 32, 25.1.2013 tarihinde

Mülga Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda[6], yalnızca, değerine bakılmaksızın soybağına ilişkin davaların temyiz edilebileceği ve temyiz yargılamasında murafaa talep edilebileceği hükme bağlanmıştı (HUMK. m. 428/1-b.5, m. 435/2).

Anılan hükümlerin kronolojik boyutta değerlendirilmesi neticesinde şu sonuçlara ulaşılabilir: "Hâkim tarafından kan veya DNA testi ya da benzerlik muayenesine karar verildiğinde, ilgili kişilerin bu incelemelere rıza göstermemesi durumunda", muayene ve tahlile zorlanıp zorlanamayacaklarına ilişkin, Mülga Türk Kanunu Medenisi herhangi bir hüküm içermemekteydi[7]. Türk Medenî Kanunu, gerek soybağının kurulması, gerek ispatı hususunda köklü değişikler getirmiştir[8]. Yine de "beklenen sonucu, onun aleyhine doğmuş sayabilir" şeklindeki çözüm, hâkimi, gerçeğe aykırı sonuçlara yönlendirebileceğinden, ayrıca tıp bilimindeki olağanüstü gelişmelere paralel olmadığından, kanun koyucu tarafından tatminkâr karşılanmamıştır. Böylece Mülga Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'ndaki konuya ilişkin sessizlik sona erdirilmiş; Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda, "hâkim incelemenin zor kullanılarak yapılmasına karar verir" şeklinde pratik ve fakat sert görünümlü bir yol benimsenmiştir.

---

http://www.muglabarosu.org.tr/upload/UserUpload/file/hmkyenilikler.pdf adresinden erişildi. Ayrıca söz konusu hükmün gerekçesine, 25.1.2013 tarihinde, http://www.nuveforum.net/932-suc-hukuk/71790-soybagi-tespiti-kacinilmaz-oluyor/ adresinden de erişildi.

[6]RG. 2-3-4.7.1927, S. 622, 623, 624; Mülga 1086 Sayılı Kanun.

[7]AKIN A., Babalık Davası, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Danışman: ERLÜLE F., Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, 2006, s. 48, 25.1.2013 tarihinde http://www.belgeler.com/blg/tlr/babalik-davasi-paternity-suit adresinden erişildi.

[8]BAŞPINAR V., Türk Medenî Kanunu ile Aile Hukukunda Yapılan Değişiklikler ve Bu Konuda Bazı Önerilerimiz, AÜHFD, Y. 2003, C. 52, S. 3, s. 79-101, s. 95-96, 25.1.2013 tarihinde http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/281/2558.pdf adresinden erişildi.

BAŞPINAR V., Yeni Türk Medenî Kanunu Hakkında Bazı Düşünceler, s. 1-13, s. 7, 25.1.2013 tarihinde http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/3_3.pdf adresinden erişildi.

GENÇCAN U. Ö., Soybağının Evlenmeyle Düzelmesi, Ankara Barosu Dergisi, Y. 2000, S. 2, s. 81-92, s. 90, 25.1.2013 tarihinde http://www.ankarabarosu.org.tr/siteler/ankarabarosu/tekmakale/2000-2/7.pdf adresinden erişildi.

ÇELİK C., Çocuk Kavramı ve Medenî Hukuk Açısından Çocuk Haklarının Tarihi Gelişimi, E-Akademi Dergisi, Şubat 2005, S. 36, prg. 1-93, prg. 61-66, 25.1.2013 tarihinde http://www.e-akademi.org/incele.asp?konu=%C7OCUK%20KAVRAMI%20VE%20MEDEN%DD%20HUKUK%20A%C7ISINDAN%20%C7OCUK%20HAKLARININ%20TAR%DDH%DD%20GEL%DD%DE%DDM%DD&kimlik=-1854485512&url=makaleler/ccelik-1.htm adresinden erişildi.

B- MUKAYESELİ HUKUK

Soybağının ispatı mevzusu, mukayeseli hukukta da, genel ispat kurallarından farklı olarak, ayrıntılı hükümlerle düzenlenmiştir. Karşılaştırma yapmak bakımından, aşağıda, Fransız Medenî Kanunu[9] ve Fransız Medenî Usul Kanunu[10] yanı sıra, İsviçre Medenî Kanunu[11] ve İnsan Geninin İncelenmesi Hakkında Kanun[12] tercih edilmiştir.

1- Fransız Hukuku

Fransız Medenî Kanunu'na göre, "insan vücudunun bütünlüğüne, tıbbî zorunluluk veya istisnai olarak başkasının iyileşme menfaati haricinde dokunulamaz" (CC. art. 16-3/al.1). İnsanın genetik karakterinin incelenmesi, yalnızca tıbbî veya bilimsel araştırma amaçlarıyla gerçekleştirilebilir (CC. art. 16-10/al.1). Bir kişinin kimliği, ancak, yargılama (takibat) esnasında alınan tedbir kararı gereği veya bilimsel araştırma yanı sıra tıbbî amaçlarla ya da rahmetlinin kimliğini tespit etmek üzere, genetik izle (*empreinte génétique*) belirlenebilir. Medenî hukuk işlerinde (*En matière civile*), ebeveyn-çocuk ilişkisinin kurulmasına veya soybağının reddine ilişkin davada, hâkim tarafından verilmiş tedbirin uygulanmasına dair emir kararı gereğince genetik inceleme yapılabilir. Rızanın önceden ve açıkça alınması zorunludur. Sağlığında açık rızası bulunmadıkça, öldükten sonra ceset üzerinde genetik inceleme yapılamaz (CC. art. 16-11).

Fransız Medenî Usul Kanunu'nda ise, soybağının ispatı maksatlı tıbbî muayeneyi düzenleyen hiçbir hüküm bulunmamaktadır. Soybağı konusundaki davalarda, savcının zorunlu olarak katılması; aleni mahkeme ilâmının kamuya duyurulması; soybağı değişen yetişkinin ve varsa eşi ile çocuklarının soyadına ilişkin ardıl düzenlemelerin yapılması ve temyize başvurma süresinin uzaması gibi genel düzenlemeler (CPC. art. 425, 1151,

[9]Fransız Medenî Kanunu'nun (*Code Civil*) 1 Ocak 2013 tarihli son metin sürümü (*Dernière modification du texte le 01 janvier 2013*) için bkz. http://www.legifrance.gouv.fr/telecharger_pdf.do?cidTexte=LEGITEXT000006070721.

[10]Fransız Medenî Usul Kanunu'nun (*Code de procédure civile*) 2 Ağustos 2013 tarihine uyarlanmış sürümü (*Version consolidée au 2 août 2013*) için bkz. http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070716.

[11]İsviçre Medenî Kanunu (*Code Civil Suisse*) için bkz. http://www.admin.ch/ch/f/rs/2/210.fr.pdf

[12]İnsan Geninin İncelenmesi Hakkında Kanun (*Loi fédérale sur l'analyse génétique humaine*) için bkz. http://www.ieb-eib.org/fr/pdf/loi-analyse-genetique-humaine-dpn-suisse.pdf.

1149/al.2, 1149-1, 1150); bunun ardından, tıbbî destekle üremeye rıza (*Le consentement à la procréation médicalement assistée*) konusu düzenlenmiştir (CPC. art. 1157-2, 1157-3).

Görüldüğü üzere, Fransız Medenî Kanunu ile Türk Medenî Kanunu, rıza alınmadan genetik inceleme yapılamayacağı hususunda paraleldir. Ne var ki, Fransız Medenî Kanunu'nda, genetik incelemeye rıza gösterilmemesi durumunda, aleyhe varsayma yöntemi, hâkime dayatılmamaktadır. Öyleyse, Türk ve Fransız medenî kanunlarının muayeneye rıza gösterilmemesi durumunda getirilen çözüm bakımından ayrıştığı ifade edilmelidir (TMK. m. 284/b.2; CC. art. 16-11). Fransız Medenî Usul Kanunu'nda, soybağının ispatında tıbbî muayeneyi düzenleyen hiçbir hüküm bulunmaması, rızasız genetik inceleme yapılamaması ilkesinin sessiz kalma yoluyla yinelenmesi anlamına gelmektedir.

2- İsviçre Hukuku

Türk Medenî Kanunu'nun 284'üncü maddesinin karşılığı, İsviçre Medenî Kanunu'nda, 254'üncü maddenin ikinci fıkrasıydı (CCS. art. 254/2). Bu maddeye göre, bir kişinin soybağının tespiti davasında tıbbî müdahaleye rıza gösterme yükümlülüğünün doğması için, iki şart birlikte gerçekleşmelidir. Öncelikle, soybağının belirlenmesi tıbbi araştırmayı zorunlu kılmalı; ayrıca bu araştırma, kişinin sağlığı yönünden tehlike oluşturmamalıdır[13]. Fakat İsviçre Medenî Kanunu'nun 254'üncü maddesi yürürlükten kaldırılmıştır[14]. Bugün İnsan Geninin İncelenmesi Hakkında Kanun yürürlüktedir[15]. Tıp, iş, sigorta ve medenî sorumluluk hukuku

[13]MEMİŞ T./YILDIRIM M. F., Soybağının Belirlenmesinde Gen Analizlerinin Kullanılması ve Yarattığı Hukuki Sorunlar, AÜEHFD, C. VIII, S. 1-2, Y. 2004, s. 283-306, s. 299, 25.1.2013 tarihinde http://hukuk.erzincan.edu.tr/dergi/makale/2004_VIII_12.pdf adresinden erişildi.

KILIÇOĞLU A. M., Medenî Kanun'umuzun Aile Miras Eşya Hukukuna Getirdiği Yenilikler, 2. Bası, Ankara, 2004, s. 95.

KILIÇOĞLU A. M., Medenî Hukuk, Temel Bilgiler, 2. Bası, Ankara, 2012, s. 292.

[14]İsviçre'de Bern, Jura, Luzern gibi bazı kantonlarda, tıbbî incelemeye katlanma yükümlülüğüne aykırı hareket edilmesi hâlinde cebri yöntemlere başvurulduğu yönünde bkz. BAYGIN C., Soybağı Hukuku, İstanbul, 2010, s. 91.

[15]İnsan Üzerinde Genetik Araştırmalar Hakkında Kanun çevirisiyle, 10 bölüm 44 maddeden oluşan bu kanunun, tıp, iş, sigorta ve sorumluluk hukuku alanlarını kapsamadığı, yalnızca ceza hukukunu kapsadığı yönünde bkz. BÜYÜKAY Y., Gen Analizleri ve Mukayeseli Hukuktaki Düzenlemeler, AÜEHFD, C. IX, S. 3-4, Y. 2005, s. 355-382, s. 373, 26.1.2013 tarihinde http://hukuk.erzincan.edu.tr/dergi/makale/2005_IX_2.12.pdf adresinden erişildi.

alanlarında bu kanun uygulandığı gibi, soybağının veya bir kişinin kimliğinin tespiti konularında da anılan kanun uygulama alanı bulur (LAGH. art. 1).

İnsan Geninin İncelenmesi Hakkında Kanun'un 7'inci bölümü soybağının kurulmasına ve kimliğin tespitine adanmıştır. Öncelikle temel prensip açıklanmıştır. DNA profili (*Le profil d'ADN*) ancak yetkili doktorlar tarafından kurulabilir. Elde edilen sonuçlar, soybağı veya kimliğin belirlenmesi amacı dışında kullanılamaz; özellikle tıbbî araştırma maksadıyla kullanılamaz (LAGH. art. 31). Medenî yargılamada, DNA profili, hâkimin emriyle veya ilgili kişinin yazılı ve açık rızasıyla gerçekleşebilir. Sonuçlar laboratuvarda saklanır. İlgili kişi tarafından saklanmaya devam edilmesi talep edilmedikçe, hâkim, elde edilen sonuçların nihai hüküm yürürlüğe girer girmez derhal yok edilmesini gözler (LAGH. art. 32).

İdarî yargılamada, şüpheler başka türlü giderilemeyecekse, yetkili mahkeme, DNA profili kuruluşu tarafından inceleme yapılmasına karar verebilir. Ancak idarî yargılamada, medenî yargılamadan farklı olarak, hâkimin emri, ilgili kişinin açık rızasının yerini almaz. İdarî yargılamada, ilgilinin yazılı rızasına ihtiyaç duyulur. Sonuçlar laboratuvarda saklanır. Hâkim, ilgili kişi tarafından saklanmaya devam edilmesi talep edilmedikçe, elde edilen sonuçların nihai hüküm yürürlüğe girer girmez derhal yok edilmesini gözler (LAGH. art. 33). Yargılama dışında soy bağının kurulması (*Etablissement de la filiation hors procédure*) durumunda, ancak ilgili kişinin yazılı rızasıyla DNA incelemesi yapılabilir. Ayırt etme gücü bulunmayan çocuğun temsilcisi, ilgili kişi, yani DNA analizinin muhatabı olamaz. DNA analizinin muhatabına, bu incelemenin hukukî, sosyal, psikolojik ve fiziksel risk ile sonuçları anlatılır (LAGH. art. 34).

İsviçre Medenî Kanunu'nun mülga 254'üncü maddesinin ikinci fıkrası, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 292'inci maddesiyle aynı bakış açısını haizdir. Öyle ki, her iki hükümde de, soybağının tespiti kamu düzeninden değerlendirilerek, belirli şartların gerçekleşmesi üzerine bireyler genetik muayeneye zorlanmaktadır. Nitekim İnsan Geninin İncelenmesi Hakkında

Aslında İnsan Geninin İncelenmesi Hakkında Kanun'un ilk maddesinde, iş bu kanunun kapsadığı alanlar, yukarıda aktarıldığı şekilde geniş spektrumlu sayılmıştır.

Kanun'un 31 ve 32'inci maddeleri, İsviçre Hukuku'ndaki güncel eğilimi ortaya koymaktadır: soybağının tespiti amacıyla, hâkimin emriyle genetik analize zorlama mümkün görülmektedir. Böylece, şu ana kadar, İsviçre ve Fransız medenî hukukları kapsamında, Türk Medenî Kanunu'nun 284'üncü maddesinin 2'inci bendindeki aleyhe varsayma yönteminin mukayeseli hukukta zemini bulunmadığı tespit edilmiştir.

Menfaatlerin analizinde, babanın yaşayacağı psikolojik şok ve çocuğun genetik orijinini öğrenme hakkı kıyaslanabilir. Soybağının gerçeğe uygun analizi önem arz etmekle birlikte, babanın özel hayatına saygı, bilgilerin dava boyunca gizli tutulmasıyla ve dava neticelendikten sonra yok edilmesiyle sağlanmaktadır[16].

Babalık testine yoğun ihtiyacın kaynağında, sosyolojik olgular bulunur. Evlenmeden birlikte yaşama (*concubinage*), dayanışma anlaşması (*le pacte de solidarité*), baskın babalık (*la filiation prédomine*) gibi heteroseksüel yaşam modellerinin yaygınlaşması üzerine, karmaşıklaşan soybağı tespiti, terekenin doğru kişiye geçişinin temin edilmesi adına, genetik analizle çözüme kavuşturulmaktadır[17].

Soybağının belirlenmesi amacıyla genetik analiz talepleri laboratuvarlara postayla yöneltilmektedir. Sonuçların akabinde taraflar psikolojik ve/veya hukukî desteğe ihtiyaç duymaktadır[18]. Bu şekilde, sondan başa gidileceğine, genetik test talebinin en baştan mahkeme emriyle gerçekleştirilmesi daha mantıklı gözükmektedir. Nitekim İsviçre'nin *Neuchâtel* kantonunda, 22 Ocak 2003 tarihinden bu yana, "Soybağının Belirlenmesi Amacıyla DNA Profillerinin Yargılama Dışı İncelenmesi Hakkında Yönetmelik (Babalık Testleri)"[19] yürürlüktedir. Gerçekten, İnsan

[16]BOUDRY A. C./BONNARD B., L'analyse génétique humaine (Arrêt Jtd. 2009 I 411), Université de Lousanne, 12.4.2012, p. 1-9, p. 5-6, 9.9.2013 tarihinde https://hec.unil.ch/docs/files/38/.../rapport_ecrit_analyse_genetique.docx adresinden erişildi.

[17]MULLER O., Réflexions autour des tests de paternité en France: une mise en libre service est-elle possible?, Année 2012, p. 1-112, p. 23, 9.9.2013 tarihinde http://dumas.ccsd.cnrs.fr/docs/00/72/40/71/PDF/2012GRE17030_muller_ophelie_1_D_.pdf adresinden erişildi.

[18]MÜLLER H./IMHASLY P./LEUTHOLD M., Empreinte génétique et test de paternité, Schweiz Med Forum, V. 2005/5, p. 880, 9.9.2013 tarihinde http://www.medicalforum.ch/pdf/pdf_d/2005/2005-35/2005-35-063.PDF adresinden erişildi.

[19]Soybağının Belirlenmesi Amacıyla DNA Profillerinin Yargılama Dışı İncelenmesi Hakkında Yönetmelik-Babalık testleri (*Arrêté concernant l'établissement de profils d'ADN*

Geninin İncelenmesi Hakkında Kanun'dan bağımsız olarak yargılama dışı babalık testi yaptırılması İsviçre'de sıkı şartlara bağlanmıştır. Görevli doktorun çocuğun menfaatlerini korumak, tarafları ayrıntılı bilgilendirmek, aydınlanmış kişiden açık rıza almak ve işlemler tamamlandıktan sonra bilgileri saklamak veya yok etmek gibi yükümlülükleri bulunmaktadır[20].

III- DOKTRİNDEKİ GÖRÜŞLERİN VE YARGITAY KARARLARININ AKTARILMASI

Öğretiye ve içtihatlara yer verilen bu başlık altında, doktrindeki baskın görüş ile Yargıtay uygulamasının çakıştığı ortaya konulacaktır. Hukuk Muhakemeleri Kanunu yürürlüğe girinceye kadar, doktrindeki baskın görüş, kan ve gen muayenesine kişinin zorlanamayacağı yönündedir. Yargıtay içtihatlarında, vücut bütünlüğünün amaca aykırı ihlal edilmemesi kaydıyla, soybağının kamu düzeniyle yakın ilişkisine ve re'sen araştırma ilkesine ağırlık verilmiştir. Bu anlamda inceleme yaptırılmasına ilişkin davetiyeye esas ve şekil yönlerinden özel önem ithaf edilmiştir. Lâkin re'sen araştırma ilkesi, muayeneye rıza gösterilmemesi üzerine sekteye uğrayınca, hiçbir zorlayıcı yönteme başvurmaksızın, aleyhe delil sayma yöntemiyle yetinilmiştir.

Aşağıda, "doktrindeki görüşler" başlığı altında, ilk olarak mülga Türk Kanunu Medenisi döneminde ileri sürülen ayrık görüşe yer verilmiştir. Ardından, çoğunluk görüşün farklı açılardan nasıl ortaya konulduğu aktarılmıştır. Aslında soybağının tespiti amacına yönelmiş genetik analiz mevzuu ceza hukukunu da yakından ilgilendirmektedir. Çok disiplinli bir çalışmada, konunun özel hukuk ve kamu hukuku yönlerinden ortaya konulması mümkün olsa da, bu çalışmada medenî hukuk boyutuna yoğunlaşmak tercih edilmiştir[21].

---

visant à déterminer la filiation hors procédure-Tests de paternité) için bkz. http://www.ne.ch/neat/documents/legislation/RLN_7439/RepertRLN_03_files/008__213_210.htm

[20]SPRUMONT D., Analyses génétiques: le débat en Suisse, L'Observatoire de génétique, V. 14 (novembre-décembre 2003), 9.9.2013 tarihinde http://www.omics-ethics.org/observatoire/zoom/zoom_03/z_no14_03/zi_no14_03_02.html adresinden erişildi.

[21]Türk Ceza Kanunu'nda (RG. 12.10.2004, S. 25611; 5237 Sayılı Kanun), çocuğun soybağını yalnızca değiştirmek değil, aynı zamanda gizlemek de suç sayılmıştır (TCK. m. 231/1). Cezası bir yıldan üç yıla kadar uzanan bu suça göre, tarafların ve üçüncü kişilerin kan veya gen tahlillerini yaptırmaya yanaşmaması, kişilik hakkını koruma kalkanında yer almayıp,

"İçtihatlar" başlığı altında, Yargıtay'ın önemle işaret ettiği üç noktaya değinilmiştir: hangi testlerin yaptırılacağı; test yaptırılmaması durumunda eksik inceleme gerekçesiyle hükmün bozulacağı ve tıbbî inceleme yaptırma yükümlülüğüne ilişkin davetiyenin şartlarına uyulması gerektiği. Gerçekten, mülga Türk Kanunu Medenisi döneminde, Yargıtay kararlarında, ne tür testlerin hangi sırayla talep edilmesi gerektiği açıklığa kavuşturulmuştu. Öyle ki, ilk derece mahkemelerine verilen talimatlarda açıkça testlerin isimleri anılmaktaydı. Türk Medenî Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden itibaren de aynı testlerde diretilmektedir. Ayrıca, soybağına ilişkin davalarda, tıbbî inceleme yapılmadığı zaman, eksik inceleme dolayısıyla bozma yoluna gidildiği gözlenmiştir. Diğer taraftan, tıbbî inceleme yaptırma yükümlülüğüne ilişkin davetiyenin, esasa ve şekle ilişkin şartları da içtihatlarla netleştirilmiştir.

A- DOKTRİNDEKİ GÖRÜŞLER

Mülga Türk Kanunu Medenîsi döneminde, aslında pozitif hukukta açık desteği bulunmamasına rağmen, soybağının belirlenmesi amacı söz konusu olduğunda, kan vermekten kaçınan kişi, kamu hukukundan doğan yetkinin kullanılmasına engel olmuş sayılmış; ona karşı zor kullanmanın mümkün

---

bilakis, Türk Ceza Kanunu'na göre suç teşkil edecektir. Diğer taraftan, çocuğun ensest ilişkiden doğmuş olması muhtemeldir. Rıza ile olsun, rıza dışı olsun, ensest ilişkiden doğan çocuğunun soybağının tespit edilmesi ceza hukuku bakımından önem arz etmektedir. Çünkü ensest ilişki, cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda ağırlaştırıcı sebep olarak anılmaktadır (TCK. m. 102/3-c, 103/3, 105/2). Bu suçların tespiti amacıyla da, tıbbî incelemeden kaçınan kişinin zorlanması önem arz etmektedir. Aslında tıbbî inceleme bakımından Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Ceza Muhakemesi Kanunu (RG. 17.12.2004, S. 25673; 5271 Sayılı Kanun) paraleldir (HMK. m. 292; CMK. m. 79). Her iki hükümde de, kan tahlili veya gen incelemesi, sadece hâkim kararıyla yapılabilmektedir. Hâkim moleküler genetik inceleme kararı vermişse bu kararda bilirkişinin de gösterilmesi gereklidir. Sonuçta, ceza hukuku bakımından, suçun maddî unsuru tespit edilmekte; özel hukuk bakımından ise, çocuğun babasıyla nesebi babalık hükmüyle kurulmaktadır.

Bu konuda özel hukuk ve ceza hukuku kıyaslamalı ayrıntılı bilgi için bkz. ÖZKAYA N., Çocuğun Soybağını Değiştirme Suçu, s. 179-194, s. 186, İstanbul Barosu Yayınları, Sağlık Hukuku, Sağlık Hukuku Makaleleri-II, İstanbul, 2012, 25.1.2013 tarihinde http://www.istanbulbarosu.org.tr/images/haberler/saglikhukuku208.pdf adresinden erişildi.

BAŞARIR T./ŞEN E., Ensest Mağdurlarından Birisi: "Kadın", s. 317-340, s. 322, 25.1.2013 tarihinde http://portal.ubap.org.tr/App_Themes/Dergi/2012-99-1165.pdf adresinden erişildi.

SAYITA USTA S., Ensest İlişkiden Çocuğu Tanıma Yasağının Kaldırılmasına Eleştirel Bir Bakış, TBB Dergisi, S. 88, Y. 2010, s. 171-194, s. 172-173, 25.1.2013 tarihinde http://portal.ubap.org.tr/App_Themes/Dergi/2010-88-595.pdf adresinden erişildi.

olduğu kanaatine ulaşılmıştır[22]. Buna karşılık, aynı dönemde, kişinin tıbbî testleri yaptırmaya zorlanamayacağı ve dürüstlük kuralına göre ispat yükünün yer değiştirmiş sayılması gerektiği de açıklığa kavuşturulmuştur[23].

Soybağının tespiti bakımından, kişiler, mahkemenin ara kararıyla, "DNA testine rıza göstermekle yükümlü kılınmışlardır". Bugün, kalıtım biyolojisi sayesinde, %99.8 yakınlıkla soybağı bağlantısı tıbben ispatlanabilmektedir[24]. DNA incelemesi, canlı veya ceset üzerinde yaptırılabilir. Bu konuda adlî tıp kurumundan yardım alınabileceği gibi, üniversitelerden uzman görüşü de alınabilir[25].

Türk Medenî Kanunu'ndaki yeniliklerden ilki, hâkimin soybağı davalarında maddî olguları kendiliğinden araştıracağı ve kanıtları serbestçe takdir edeceği ilkesidir. Maddî olguları kendiliğinden araştıran hâkim, tıbbî olanaklardan ve bilimsel raporlardan yararlanacak, yine delilleri ve tanık beyanlarını, DNA test ve sonuçlarını serbestçe takdir edecektir. Hâkimin kararına uymayan ilgililer, zorlanamayacaktır; meselâ zabıta zorlamasıyla DNA incelemeleri yaptırılamayacaktır[26].

"Çocuğun doğumu ile kocanın cinsel ilişkisi arasında illiyet bağının bulunmadığının ispatlanması hususunda başvurulabilecek yollardan biri de tıbbî inceleme yöntemlerinin kullanılmasıdır. Tıbbî inceleme noktasında kullanılabilecek iki yöntem vardır. Bunlardan birincisi kan muayenesi, ikincisi ise genetik incelemedir. Hâkimin tıbbî yöntemlerin uygulanmasına karar vermesi hâlinde dâhi davanın tarafı veya üçüncü kişiler tıbbî yöntemlerin uygulanmasına rıza göstermezse, bu kimselerin tıbbî

[22]TEKİNAY S. S., Aile Hukuku, 7. Bası, 1990, s. 407.
Aynı yönde bkz. OĞUZMAN M. K./DURAL M., Aile Hukuku, 3. Bası, İstanbul, 2001, s. 210.
[23]ÖZTAN B., Aile Hukuku, 3. Bası, Ankara, 2000, s. 409.
[24]AKINTÜRK T./KARAMAN-ATEŞ D., Türk Medenî Hukuku, Aile Hukuku, C. II, 14. Baskı, İstanbul, 2012, s. 364, 365.
Aynı yönde bkz. AKINTÜRK T./KARAMAN-ATEŞ D., Medenî Hukuk, 6098 Sayılı Yeni Borçlar Kanunu ve Yeni Yasal Düzenlemelere Uyarlanmış, 17. Baskı, İstanbul, 2012, s. 290, 291.
REMZİ M./AYDIN S./ISPARTALI M., Medenî Hukuk (Medenî Hukuka Giriş-Kişiler Hukuku-Aile Hukuku-Miras Hukuku-Eşya Hukuku), 2. Bası, İstanbul, 2012, s. 267, 268.
[25]KOCAAĞA K./KÖSEOĞLU B., Aile Hukuku ve Uygulaması, 2. Bası, Bursa, 2011, s. 531.
[26]ÖZUĞUR A. İ., Türk Medenî Kanununun Değişen Yeni Düzenlemeleri ile Açıklamalı İçtihatlı Velâyet Vesayet Soybağı Evlat edinme Hukuku Diğer Eşin Rıza ve Onamına Bağlı İşlemler, Ankara, 2007, s. 195.

incelemeye zorlanması mümkün değildir. Bu tip bir zorlama kişilik hakkının ihlali anlamına gelir. Bu noktada tıbbî yöntemlere katlanma ödevine uymamanın yaptırımı olarak sadece kaçınan kişi zararına bir fiilî karine öngörülmüş ve tıbbî yöntemlerle ispatlanmak istenen olgu ispatlanmış olur"[27].

İlgililere tıbbî tahlil yaptırılabilmesi, üç şartın birlikte gerçekleşmesine bağlıdır. Soybağının tespitine ilişkin bir dava bulunmalıdır. Tıbbî araştırma ve inceleme yapılması zorunluluk arz etmelidir. Söz konusu test ve tahliller, kişinin sağlığı yönünden tehlike yaratmamalıdır. Bu üç şart gerçekleştiğinde, kişinin teste rıza gösterme yükümlülüğü doğsa bile, zorlama yapılamayacağı eklenmelidir. Rıza göstermeyen kişi aleyhine araştırma ve inceleme sonucu gelmiş gibi hükme esas alınır[28].

"İlgililere uygulanacak tıbbî tahliller, maddî gerçeği saptama açısından zorunlu olmalı ve ona katlanacak kişinin sağlığı açısından hiçbir tehlike taşımamalıdır. Bu şartlar altında ilgilinin bazı tıbbî tahlillere tabi tutulması yolunda hâkimin vermiş olduğu karara uymaması durumunda, hâkim, hâl ve şartlara göre, bunlardan beklenen sonucu ilgilinin aleyhine doğmuş sayabilir. Ancak doğrudan zor kullanmak suretiyle, ilgilinin bedensel bütünlüğüne müdahalede bulunamaz. Örneğin ilgili zorla kan tahliline veya antropobiyolojik incelemeye tabi tutulamaz. Hâkim kararına uymamanın yaptırımı, zorla müdahale olmayıp, ilgili aleyhine fiilî karine yaratılmasından ibarettir" [29].

"Taraflar ve üçüncü kişiler için incelemelere rıza gösterme yükümlülüğü getirilmişse de, bu yükümlülüğe uymamanın yaptırımı, hâkim tarafından bu dava ile amaçlanan hukukî sonucun davalı aleyhine doğmuş sayılabileceğinin kabul edilmesidir. Söz konusu kişilerin zorla incelemeye tabi tutulmaları hukukumuz açısından mümkün değildir"[30]. "Kanımızca kan vermeye yanaşmayan kişiye fizikî zorlama kullanılması, kan veya doku alınması, kişilik hakkının çok ağır bir ihlali olup insan onuruyla bağdaştırılması mümkün değildir"[31].

---

[27]PAKSOY G., Soybağının Reddi, TBB Dergisi, Y. 2011, S. 97, s. 353-376, s. 358, 25.1.2013 tarihinde http://portal.ubap.org.tr/App_Themes/Dergi/2011-97-1117.pdf adresinden erişildi.
[28]KILIÇOĞLU, Yenilikler, s. 103; KILIÇOĞLU, Temel Bilgiler, s. 292.
[29]BAYGIN C., Kan Bağına Dayanan Soybağı, AÜEHFD, C. VI, S. 1-4, Y. 2002, s. 255-284, s. 266, 25.1.2013 tarihinde http://hukuk.erzincan.edu.tr/dergi/makale/2002_1_15.pdf adresinden erişildi.
[30]AKIN, s. 50.
[31]MEMİŞ/YILDIRIM, s. 299-300.

Türk Medenî Kanunu'ndaki "mevcut düzenlemeye göre taraflar ve üçüncü kişiler, soybağının belirlenmesinde zorunlu olan ve sağlıkları yönünden tehlike yaratmayan araştırma ve incelemelere rıza göstermekle yükümlü olmakla birlikte buna zorlanamazlar. Ayrıca hâkimin davalının incelemelere rıza göstermemesi durumunda davanın sonucunu onun aleyhine sayması emredici bir kural olmayıp, hâkimin takdirine bırakılmıştır"[32].

Gerek soybağının reddi, gerek babalık davasında, "kendiliğinden araştırma ilkesi yürür"[33]. "Tarafların ve üçüncü kişilerin araştırma ve incelemelere katlanma yükümlülüğünün söz konusu olabilmesi için incelemenin soybağının belirlenmesi açısından kaçınılmaz olması ve ilgili kişilerin sağlıkları açısından sakınca yaratmaması gerekmektedir"[34].

Türk Medenî Kanunu'nun 284'üncü maddesinde üstün yarar gerçeğin ortaya çıkması, çocuğun korunması gibi gözükse dâhi, bir kişiden zorla elleri ağzı bağlanarak doku veya kan alınması, ağır kişilik hakkı ihlali teşkil edecek ve ölçülülük ilkesini zedeleyecektir[35]. Anılan hükmün yaklaşımı, gerçeğin ortaya çıkmasını üstün yarar olarak tutsa da, bu yarar, kan vermek istemeyen kişiden fizikî zorlamayla kan ve doku alınmasını haklı göstermez[36].

Gerek Türk Medenî Kanunu'na, gerek Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na göre, ancak zorunluluk hâlinde ve kişinin sağlığı bakımından tehlike yaratmamak şartıyla tıbbî incelemelere başvurulabilir (HMK. m. 292; TMK. m. 284). "Ancak bu yükümlülüğe aykırı hareket etmenin hukukî sonucu Hukuk Muhakemesi Kanunu'nda Medenî Kanun'dan farklı düzenlenmiştir". Hukuk Muhakemesi Kanunu'ndaki hüküm "ciddi kişilik hakkı ihlallerine sebep olabilecek niteliktedir. Zira bir kimseye zorla tıbbi incelemelerin yaptırılabilmesi için mutlaka kişinin yapılan davete katılmaması ve bu durumun tekrarlanması gerekir. Öte yandan, bu hüküm ile

---

ACABEY M. B., Soybağı: kurulması, genel olarak sonuçları, özellikle evlilik dışında doğan çocukların mirasçılığı, İzmir, 2002, s. 132.

[32]ÖZBAY İ./NAR AKSAN Ş., Son Yasal Değişiklikler Çerçevesinde Tanımanın İptali Davası ve Bu Davada Uygulanacak Usul, EÜHFD, C. XIV, S. 3–4, Y. 2010, s. 187-226, s. 211, 25.1.2013 tarihinde http://hukuk.erzincan.edu.tr/dergi/makale/2010_IV_2.7.pdf adresinden erişildi.

[33]ENÇCAN U. Ö., Aile Mahkemesi Davaları, 1. Baskı, Ankara, 2012, s. 965.

[34]ÖZBAY/NAR AKSAN, s. 211.

[35]SEROZAN R., Çocuk Hukuku, İstanbul, 2005, s. 116.

Aynı yönde bkz. BAYGIN, Soybağı Hukuku, s. 90.

[36]DURAL M./ÖĞÜZ T./GÜMÜŞ M. A., Türk Özel Hukuku, C. III, Aile Hukuku, İstanbul, 2012, s. 252.

davanın tarafı olamayan üçüncü kişiler dâhi bu sonuca maruz kalabilir. Hükmün bu hâliyle uygulanması oransızlık olarak nitelenebilir ve kişilik hakkı ihlallerini doğurabilir". Hukuk Muhakemesi Kanunu'ndaki hüküm "hükmü ciddi aksaklıklar taşısa da bu hükmün" Türk Medenî Kanunu'ndaki hükmü "zımnen ilga etmiş olduğu kabul edilmelidir". Zira bu kanun sonraki kanundur. Hukuk Muhakemesi Kanunu'ndaki "hükmün, bu hâliyle uygulanması ciddi kişilik hakkı ihlallerine sebep olabileceği için bu hükmü uygulayacak hâkimlerin son derece dikkatli hareket etmeleri, kişilik hakkı ihlallerine yol açabilecek müdahalelerden kaçınarak hükmü yorumlamaları gerekir. Böylece hükmün doğuracağı sakıncalar en aza indirgenebilir"[37].

Günümüzde, annelik hususunda tabiatın yörüngesinden çıktığı söylenebilir. Yapay döllenme, gen (embriyo) transferi ve hatta kocaya ait olsun olmasın herhangi bir bağışlanmış veya satılmış spermle taşıyıcı annelik gibi yöntemler revaçtadır[38]. Diğer taraftan, "Kadınların (ya da ana ve babanın her ikisinin) yeni doğmuş bebeklerini, bulunmasını ve bakılmasını sağlayacak şekilde terk edebilmesi için hazırlanmış olan bebek sandığı ile kadının kimliği hakkında bilgi vermeden hastane ortamında doğum yapması ve doğum sonrasında çocuğun ilgili kuruluşlar tarafından alınarak bakılması şeklinde işleyen anonim doğum uygulamalarına

Avrupa'da ve dünyanın çeşitli ülkelerinde rastlanmaktadır. Anonim doğum ve bebek sandığı uygulamalarından birinin ya da her ikisinin görüldüğü ülkelere Almanya, Fransa, Avusturya, Macaristan, Pakistan, Filipinler, Amerika Birleşik Devletleri ve Japonya örnek verilebilir"[39].

---

[37]DURSUN AKSOY S., Soybağının Belirlenmesi Bakımından MK m. 284 ve HMK m. 292'nin Değerlendirilmesi, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, Y. 2012, S. 95-96, Temmuz/Ağustos, s. 109-124, s. 122, 123.

[38]METİN S., Yörüngesinden Çıkan Tabiat: Etik, Sosyal, Psikolojik ve Hukukî Görünümleriyle Taşıyıcı Annelik, İstanbul Barosu Yayınları, Sağlık Hukuku, Sağlık Hukuku Makaleleri-II, İstanbul, 2012, s. 7-54, s. 13-36, 25.1.2013 tarihinde http://www.istanbulbarosu.org.tr/images/haberler/saglikhukuku208.pdf adresinden erişildi.

ERGÜNEŞ S., Yapay Döllenme, İstanbul Barosu Yayınları, Sağlık Hukuku, Sağlık Hukuku Makaleleri-II, İstanbul, 2012, s. 167-178, 25.1.2013 tarihinde http://www.istanbulbarosu.org.tr/images/haberler/saglikhukuku208.pdf adresinden erişildi.

YILDIZ C./KARTAL D. B./TİRYAKİ B., Yardımcı Üreme Teknikleri Raporu, 25.1.2013 tarihinde *www.hastahaklari.net/Files/yardimci_ureme_teknikleri_raporu.doc adresinden erişildi.*

[39]İKİZLER M., Hukukî Boyutu ile Almanya'da Bebek Sandığı ve Anonim Doğum Uygulamaları ve Türkiye'de Durum, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.

B- İÇTİHATLAR

"Babalık olgusu irs ve nesep ilişkisinin kuşkuya yer bırakmayacak nispette açığa çıkarılması hâlinde kabul edilebilir. Bu konuda, tekniğin tüm imkânlarından yararlanılmalıdır. Bu cümleden olarak her türlü benzemezlik testleri yapılmalıdır. Davacı, çocuk ve davalının kan grupları belirlenerek Adli Tıp Kurumu Biyoloji İhtisas Dairesi'nde bir inceleme yapılmışsa da, bu yeterli değildir. Davacı, çocuk ve davalının ALYUVAR (ERİTROSİT) ANTİJENLERİ (ABO, Rh (CDE, ede), MNSs. Duffy (Fya Fyb) Kidd (Jka, Jkb), Keli (Kk); LOKOSiT ANTİJENLERİ (HLA-A), (HLA-B), (HLA-C), (HLA-DR), (HLA-DO); ALYUVAR (ERİTROSİT) ENZİMLERİ (Adenozin Dezami-naz, Esteraz D, Fosfoğlukomuta, gliyoksalaz (1), Adanilat Kinaz, Glukoz 6 fosfat dehiderogenaz, Alanin Transaminaz, Eritrosit asit fosfotaz (LAP); SERUM PROTEİNLERİ (Heptoglobin, Hemagiobin ve Transferrin) testleri mutlaka yapılmalı, baba olduğu iddia olunan kişinin % 99.73 oranından daha az ihtimalle baba olabileceği belirlenmiş ise, Karbonik Anhidraz (Ca II), Peptidaz A. Gm. levis araştırması ve karşılaştırılması ile sonuca gidilmelidir. Yine de aynı oranda bir sonuç elde edilemiyor ise DNA tiplemesi yapılması imkânı araştırılmalı, davalının baba olamayacağı ihtimali tamamen kaldırılıp delillerin hep birlikte takdiri gerekir. Üniversitelerin tıp fakültelerinden özellikle adlî tıp, tıbbî biyokimya ana bilim dalları ile enstitülerinden herhangisinde açıklanan araştırma yapılabildiği belirlendikten sonra; davacı, çocuk ve davalı o kurumlara birlikte sevk edilip davacının savı araştırılmadan eksik incelemeyle yazılı şekilde hüküm kurulması ve davanın reddi doğru görülmemiştir"[40].

"Adlî tıp kurumunda açıklanan testlerin yapılamamakta oluşu eksik tahkikatla hüküm kurmayı haklı göstermez. Üniversitelerin tıp fakültelerinden özellikle adlî tıp, tıbbî biyokimya ana bilim dalları ile enstitülerinden her hangisinde açıklanan araştırma yapılabildiği belirlendikten sonra; davacı, çocuk ve davalı o kurumlara birlikte sevk edilip

9 (Özel Sayı), 2007, s. 683-719, s. 683, 25.1.2013 tarihinde http://web.deu.edu.tr/hukuk/dergiler/dergimiz9ozel/mikizler.pdf adresinden erişildi.

[40]Yarg. 2. HD., 1993/12172 E., 1994/307 K., T. 17.1.1994; 10.2.2013 tarihinde http://www.kararevi.com/karars/731215_yargitay-2-hukuk-dairesi-e-1993-12172-k-1993-00307 adresinden erişildi.

Aynı içtihat için bkz. GÜLSOY S./BULUT H., Aile Mahkemeleri Uygulaması, 1. Bası, 2004, İstanbul, s. 567.

davalının savunması araştırılmadan hüküm kurulması doğru görülmemiştir"[41].

"Soybağına ilişkin davalarda, davalının davayı kabulü tek başına sonuç doğurmayıp, hâkim bu konuda tekniğin ve tıbbın tüm imkânlarından yararlanarak re'sen araştırma yapmalıdır. Mahkemece çocuk ile ana ve babanın kan grupları tespit edilmediği gibi, hiçbir tıbbî inceleme ve araştırma da yaptırılmamıştır. Mahkemece yapılacak iş, inceleme sonucu davacının baba olup olmadığı tıbben belirlenmeli, bu konuda Adli Tıp Kurumu'ndan rapor alınmalı ve tüm deliller birlikte değerlendirilerek hâsıl olacak sonuç uyarınca karar verilmelidir. Eksik inceleme ile hüküm kurulması usul ve kanuna aykırıdır"[42].

"Babalık davası, soybağı ilişkisinin kuşkuya yer bırakmayacak nispette açığa çıkarılması hâlinde kabul edilebilir. Hâkim maddî olguları re'sen araştırır. Bu konuda tekniğin tüm imkânlarından yararlanılmalıdır. Bu cümleden olarak Türk Medeni Kanunu'nun 284'üncü maddesi uyarınca her türlü tıbbi ve biyolojik benzerlik testleri yapılmalı, baba olduğu iddia olunan kişinin %99,73 oranından daha az bir ihtimalle baba olabileceği belirlenmiş ise, DNA tiplemesi yapılması imkânı araştırılmalı, davalının baba olamayacağı ihtimali tamamen kaldırılıp delillerin hep birlikte serbestçe takdiri yoluna gidilmelidir. Türk Medenî Kanunu'nun 284'üncü maddesinin 2'inci fıkrasında yer alan ihtar yapılıp; ana, çocuk ve davalı ile gerektiğinde ilgili üçüncü kişi, bilirkişi olarak seçilen kuruma birlikte sevk edilip iddia ve savunma araştırılmadan hüküm kurulması doğru görülmemiştir"[43].

"Mahkemece … tarihli oturumda, DNA incelemesi yapılmasına karar verilmiş, bu yönde davalıya ihtarlı davetiye tebliği için karar oluşturulmuştur. Davalıya ara kararı gereğince çıkartılan davetiyede -DNA testi için hastaneye gitmek üzere yirmi gün içinde mahkemeye başvurması

[41]Yarg. 2. HD., 1993/8685 E., 1993/9405 K., T. 18.10.1993; 10.2.2013 tarihinde http://www.kararevi.com/karars/662468_yargitay-2-hukuk-dairesi-e-1993-8685-k-1993-9405 adresinden erişildi.

Aynı içtihat için bkz. GÜLSOY/BULUT, s. 567.

Aynı yönde içtihatlar için bkz. Yarg. 2. HD., 2011/5077 E., 2011/7015 K., T. 26.4.2011; Yarg. 2. HD., 2010/12488 E., 2010/1396 K., T. 12.7.2010; GENÇCAN U. Ö., Aile Hukuku, 1. Baskı, Ankara, 2011, s. 1244; GENÇCAN, Aile Mahkemesi Davaları, s. 965.

[42]Yarg. 2. HD., 2009/1912 E., 2009/5348 K., T. 23.03.2009; 25.1.2013 tarihinde http://www.online-hukuk.org/makale/soybagina-iliskin-davalarda-resen-arastima-ilkesi-gecerlidir.html adresinden erişildi.

[43]Yarg. 2. HD., 2004/16203 E., 2005/1870 K., T. 14.2.2005; 10.2.2013 tarihinde http://www.turkhukuksitesi.com/serh.php?did=3854 adresinden erişildi.

gerektiği, aksi hâlde küçüğün babası olduğunu kabul etmiş sayılacağı ihtarı-yazılmış, bu davetiye … tarihinde davalıya usulüne uygun olarak tebliğ edilmiş ise de, bu incelemenin gerektirdiği masraf ara kararında ve davetiyede gösterilmemiştir. Davalı davetiyede öngörülen süre zarfında mahkemeye başvurmuş olsa bile, yükümlü olacağı masrafın ne miktar olduğu davalı tarafça bilinmediği için, rıza beyanında bulunup bulunmayacağı o aşamada belirsizdir. Bu bakımdan davetiye yasaya uygun ve sonuç doğurucu nitelikte değildir. Takip eden oturumda davalı DNA testine rızasının olduğunu açıkça beyan ettiğine göre, davalının ana ve çocuğun DNA testi yaptırılarak Adli Tıp Kurumu'ndan rapor alınıp sonucuna göre hüküm kurulması gerekirken, eksik inceleme ile hüküm tesisi doğru bulunmamıştır"[44].

IV- SONUÇ

Soybağının tespiti davasında yargılama usulünü düzenleyen maddî ve şeklî hukuk kaynaklı hükümler, Türk Medenî Kanunu'nda ve Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda yerini bulmuştur (TMK. m. 284; HMK. m. 292). Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun daha pratik bir düzenleme getirdiği belirtilmelidir. Fransız Medenî Kanunu ile Türk Medenî Kanunu, rıza alınmadan genetik inceleme yapılamayacağı hususunda paraleldir. Yalnız Fransız Medenî Kanunu'nda, genetik incelemeye rıza gösterilmemesi durumunda, aleyhe varsayma yöntemi, hâkime dayatılmamaktadır. Öyleyse, Türk ve Fransız medenî kanunları, muayeneye rıza gösterilmemesi durumunda getirilen çözüm bakımından ayrışmaktadır (TMK. m. 284/b.2; CC. art. 16-11). Fransız Medenî Usul Kanunu'nda, soybağının ispatı maksadıyla tıbbî muayeneyi düzenleyen hiçbir hüküm bulunmaması, rızasız genetik inceleme yapılamaması ilkesinin sessiz kalma yoluyla yinelenmesi anlamına gelmektedir. İsviçre Medenî Kanunu'nun konuya ilişkin mülga hükmü, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun mezkûr maddesiyle aynı bakış açısını haizdir (CCS. art. 254/2; HMK. m. 292). Öyle ki, her iki hükümde de, soybağının tespiti kamu düzeninden değerlendirilerek, belirli şartların gerçekleşmesi üzerine bireyler genetik analize zorlanmaktadır. İnsan Geninin

[44]Yarg. 2. HD., 2010/4491 E., 2010/7014 K., T. 26.4.2011; 10.2.2013 tarihinde http://www.ilkayuyarkaba.av.tr/sayfalar.3136.babalik-davasi-nasil-acilir adresinden erişildi. Aynı içtihat için bkz. ŞAHİN E., Aile Hukuku Davaları, 2. Baskı, Ankara, 2012, s. 1521, 1522.

İncelenmesi Hakkında Kanun, İsviçre Hukuku'ndaki güncel eğilimin devamıdır: soybağının tespiti amacıyla, hâkim emriyle genetik incelemeye zorlama mümkündür (LAGH. art. 31, 32). Böylece, İsviçre ve Fransız medenî hukukları kapsamında, Türk Medenî Kanunu'nun 284'üncü maddesinin 2'inci bendindeki aleyhe varsayma yönteminin mukayeseli hukukta zemini bulunmadığı tespit edilmiştir.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu yürürlüğe girinceye kadar, Türk Medenî Hukuku doktrinindeki baskın görüş ile Yargıtay uygulaması, soybağının tespiti amacıyla da olsa, kişilerin test yaptırmaya zorlanamayacağı noktasında çakışmıştır. Hem öğretideki çoğunluk eğilimde, hem de Yargıtay içtihatlarında, vücut bütünlüğüne saygı gereği, genetik incelemeye rıza gösterilmemesi durumunda, re'sen araştırma ilkesinden vazgeçilmesi doğru bulunmuştur. Böylece, içtihatlarda da, inceleme yaptırılmasına ilişkin davetiye esas ve şekil yönlerinden özel önem ithaf edilmiştir. Daha sonra, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'ndaki düzenlemenin vücut bütünlüğünü ihlal ettiği; Türk Medenî Kanunu'ndaki düzenlemenin daha isabetli olduğu; yine de sonra gelen hükmün önce gelen hükmü bertaraf ettiği; yeni hükmün çekingen uygulanması gerektiği ileri sürülmüştür.

Soybağını karıştırabilen tıbbî yöntemlerin panzehri, yine tıp biliminin tahlilleridir. Tıp bilimi bu yöntemleri geliştirdiği üzere, soybağının tespiti bakımından kişilerin gerekli incelemeye rıza göstermeye zorlanması, artık doğal ve kaçınılmaz bir yaptırım olarak ortaya çıkmaktadır. Anonim doğum yöntemlerini benimseyen ülkeler arasında Fransa bulunmakta; İsviçre ve Türkiye bulunmamaktadır. Bu nedenle, İsviçre ve Türkiye'de inceleme yaptırmak zorunlu iken (HMK. m. 292; CCS. art. 254; LAGH. art. 31, 32); Fransa'da böyle bir zorunluluk söz konusu değildir (CC. art. 16-11). Bir ülke, anonim doğum yöntemlerini reddetme politikasını seçince, soybağı yargılamasında da, genetik incelemeye boyun eğme zorunluluğu koymak icap etmektedir. Aslında, Türk Medenî Kanunu'nun 284'üncü maddesinin 2'inci bendindeki aleyhe delil sayma yöntemi, İsviçre Medenî Kanunu'nun mülga 254'üncü maddesinde bulunmamaktaydı. Kısacası, Türk Medenî Kanunu'ndaki aleyhe delil sayma çözümü, mehaz kanundan ithal edilmiş değildir. Türk Medenî Kanunu yapılırken, kanun koyucu, anonim doğum yöntemlerini reddetme politikasını seçtiği hâlde, soybağı yargılamasında çekingen davranarak, mehaz hükme, aleyhe delil sayma opsiyonu eklemiştir.

Oysa Hukuk Muhakemeleri Kanunu yapılırken, kanun koyucu, artık çekingenliğini atmış; soybağını karıştıran doğum yöntemlerine net bir tavır olarak, genetik incelemeye boyun eğme yükümlülüğünü koymuştur. Daha doğrusu, genetik analize boyun eğme yükümlülüğüne aykırı davranan kişiyi zorlama imkânı, soybağı yargılamasında re'sen araştırma ilkesinden ödün verilmemesi anlamına gelmektedir.

Tırnak, saç teli, kan yanı sıra, yanağın içine kulak çubuğu gibi steril bir araç dokundurularak alınan doku üzerinden de moleküler genetik analiz yapılmaktadır. Böylesine kolay bir muayenenin vücut bütünlüğünü ihlal etme düzeyiyle, soybağının biyolojik gerçeklere uygun tespiti arasında kıyaslama yapıldığında, menfaatler dengesinin ikincisine ağırlık vermeyi gerektirdiği açıktır. Bilimsel gelişmeler sayesinde, yanağın iç kısmından yalnızca sürterek alınan basit bir doku (sürüntü) sayesinde %99.73 doğrulukta soybağını tespit etmek mümkündür. Saç teli, tırnak dokusu veya tükürük sürüntüsü teslim etmek vücut bütünlüğünü ne oranda ihlal etmektedir? Kişinin söz konusu genetik muayenede zarar görme olasılığı dikkate alınmayacak kadar düşüktür. Buradaki vücut bütünlüğü ihlalinin basitliği ve sıradanlığı hesaba katıldığında, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'ndaki kamu düzeni temeline dayanan ve re'sen araştırma ilkesini somutlaştıran yeni hükme yöneltilen eleştiriler isabetli gözükmemektedir.

KISALTMALAR

al	: Fıkra veya paragraf (*Alinéa*)
AÜEHFD	: Ankara Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
b	: Bent
bkz	: Bakınız
C	: Cilt
CC	: Fransız Medenî Kanunu (*Code Civil*)
CCS	: İsviçre Medenî Kanunu (*Code Civil Suisse*)
CMK	: Ceza Muhakemeleri Kanunu
CPC	: Fransız Medenî Usul Kanunu (*Code de procédure civile*)
E	: Esas
EMK	: Mülga Türk Kanunu Medenisi
EÜHFD	: Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HD	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HUMK	: Mülga Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
K	: Karar
LAGH	: İnsan Geninin İncelenmesi Hakkında Kanun (*Loi fédérale sur l'analyse génétique humaine*)
m	: Madde
p	: Sayfa (Page)
prg	: Paragraf
RG	: Resmi Gazete
s	: Sayfa

S : Sayı

T : Tarih

TBB : Türkiye Barolar Birliği

TCK : Türk Ceza Kanunu

TMK : Türk Medenî Kanunu

Y : Yıl

Yarg : Yargıtay

KAYNAKÇA

ACABEY Mehmet Beşir, Soybağı: kurulması, genel olarak sonuçları, özellikle evlilik dışında doğan çocukların mirasçılığı, 2002, İzmir.

AKIN Adnan, Babalık Davası, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Danışman: ERLÜLE Fulya, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, 2006, 25.1.2013 tarihinde http://www.belgeler.com/blg/tlr/babalik-davasi-paternity-suit adresinden erişildi.

AKINTÜRK Turgut/KARAMAN-ATEŞ Derya, Medenî Hukuk, 6098 Sayılı Yeni Borçlar Kanunu ve Yeni Yasal Düzenlemelere Uyarlanmış, 17. Baskı, İstanbul, 2012.

AKINTÜRK Turgut/KARAMAN-ATEŞ Derya, Türk Medenî Hukuku, Aile Hukuku, C. II, 14. Baskı, İstanbul, 2012.

BAŞARIR Tuğçe/ŞEN Ersan, Ensest Mağdurlarından Birisi: "Kadın", s. 317-340, 25.1.2013 tarihinde http://portal.ubap.org.tr/App_Themes/Dergi/2012-99-1165.pdf adresinden erişildi.

BAŞPINAR Veysel, Türk Medenî Kanunu ile Aile Hukukunda Yapılan Değişiklikler ve Bu Konuda Bazı Önerilerimiz, AÜHFD, Y. 2003, C. 52, S. 3, s. 79-101, 25.1.2013 tarihinde http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/281/2558.pdf adresinden erişildi.

BAŞPINAR Veysel, Yeni Türk Medenî Kanunu Hakkında Bazı Düşünceler, s. 1-13, 25.1.2013 tarihinde http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/3_3.pdf adresinden erişildi.

BAYGIN Cem, Kan Bağına Dayanan Soybağı, AÜEHFD, C. VI, S. 1-4, Y. 2002, s. 255-284, 25.1.2013 tarihinde http://hukuk.erzincan.edu.tr/dergi/makale/2002_1_15.pdf adresinden erişildi.

BAYGIN Cem, Soybağı Hukuku, İstanbul, 2010 (BAYGIN, Soybağı Hukuku).

BOUDRY Anne-Claire/BONNARD Borris, L'analyse génétique humaine (Arrêt Jtd. 2009 I 411), Université de Lousanne, 12.4.2012, p. 1-9, 9.9.2013 tarihinde https://hec.unil.ch/docs/files/38/.../rapport_ecrit_analyse_genetique.docx adresinden erişildi.

BÜYÜKAY Yusuf, Gen Analizleri ve Mukayeseli Hukuktaki Düzenlemeler, AÜEHFD, C. IX, S. 3-4, Y. 2005, s. 355-382, 26.1.2013 tarihinde http://hukuk.erzincan.edu.tr/dergi/makale/2005_IX_2.12.pdf adresinden erişildi.

ÇELİK Cemil, Çocuk Kavramı ve Medenî Hukuk Açısından Çocuk Haklarının Tarihi Gelişimi, E-Akademi Dergisi, Şubat 2005, S. 36, prg. 1-93, 25.1.2013 tarihinde http://www.e-akademi.org/incele.asp?konu=%C7OCUK%20KAVRAMI%20VE%20MEDEN%DD%20HUKUK%20A%C7ISINDAN%20%C7OCUK%20HAKLARININ%20TAR%DDH%DD%20GEL%DD%DE%DDM%DD&kimlik=-1854485512&url=makaleler/ccelik-1.htm adresinden erişildi.

DURAL Mustafa/ÖĞÜZ Tufan/GÜMÜŞ Mustafa Alper, Türk Özel Hukuku, C. III, Aile Hukuku, İstanbul, 2012.

DURSUN AKSOY Sanem, Soybağının Belirlenmesi Bakımından MK m. 284 ve HMK m. 292'nin Değerlendirilmesi, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, Y. 2012, S. 95-96, Temmuz/Ağustos, s. 109-124.

ERGÜNEŞ Seda, Yapay Döllenme, İstanbul Barosu Yayınları, Sağlık Hukuku, Sağlık Hukuku Makaleleri-II, İstanbul, s. 167-178, 2012, 25.1.2013 tarihinde http://www.istanbulbarosu.org.tr/images/haberler/saglikhukuku208.pdf adresinden erişildi.

GENÇCAN Uğur Ömer, Aile Hukuku, 1. Baskı, Ankara, 2011.

GENÇCAN Uğur Ömer, Aile Mahkemesi Davaları, 1. Baskı, Ankara, 2012 (GENÇCAN, Aile Mahkemesi Davaları).

GENÇCAN Uğur Ömer, Soybağının Evlenmeyle Düzelmesi, Ankara Barosu Dergisi, Y. 2000, S. 2, s. 81-92, 25.1.2013 tarihinde http://www.ankarabarosu.org.tr/siteler/ankarabarosu/tekmakale/2000-2/7.pdf adresinden erişildi.

GÜLSOY Serhat/BULUT Harun, Aile Mahkemeleri Uygulaması, 1. Bası, 2004, İstanbul.

İKİZLER Metin, Hukukî Boyutu ile Almanya'da Bebek Sandığı ve Anonim Doğum Uygulamaları ve Türkiye'de Durum, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt: 9, Özel Sayı, 2007, s. 683-719, 25.1.2013 tarihinde http://web.deu.edu.tr/hukuk/dergiler/dergimiz9ozel/mikizler.pdf adresinden erişildi.

KILIÇOĞLU Ahmet M., Medenî Hukuk, Temel Bilgiler, 2. Bası, İstanbul, 2012 (KILIÇOĞLU, Temel Bilgiler).

KILIÇOĞLU Ahmet M., Medenî Kanun'umuzun Aile Miras Eşya Hukukuna Getirdiği Yenilikler, 2. Bası, Ankara, 2004 (KILIÇOĞLU, Yenilikler).

KOCAAĞA Köksal/KÖSEOĞLU Bilal, Aile Hukuku ve Uygulaması, 2. Bası, Bursa, 2011.

MEMİŞ Tekin/ YILDIRIM Mustafa Fadıl, Soybağının Belirlenmesinde Gen Analizlerinin Kullanılması ve Yarattığı Hukuki Sorunlar, AÜEHFD, C. VIII, S. 1-2, Y. 2004, s. 283-306, 25.1.2013 tarihinde http://hukuk.erzincan.edu.tr/dergi/makale/2004_VIII_12.pdf adresinden erişildi.

METİN Sevtap, Yörüngesinden Çıkan Tabiat: Etik, Sosyal, Psikolojik ve Hukukî Görünümleriyle Taşıyıcı Annelik, İstanbul Barosu Yayınları, Sağlık Hukuku, Sağlık Hukuku Makaleleri-II, İstanbul, 2012, s. 7-54, 25.1.2013 tarihinde http://www.istanbulbarosu.org.tr/images/haberler/saglikhukuku208.pdf adresinden erişildi.

MULLER Ophélie, Réflexions autour des tests de paternité en France : une mise en libre service est-elle possible?, Année 2012, p. 1-112; 9.9.2013 tarihinde http://dumas.ccsd.cnrs.fr/docs/00/72/40/71/PDF/2012GRE17030_muller_ophelie_1_D_.pdf adresinden erişildi.

MÜLLER Hansjakob/IMHASLY Patrick/LEUTHOLD Margrit, Empreinte génétique et test de paternité, Schweiz Med Forum, V. 2005/5, p. 880;

9.9.2013 tarihinde http://www.medicalforum.ch/pdf/pdf_d/2005/2005-35/2005-35-063.PDF adresinden erişildi.

OĞUZMAN Mustafa Kemâl./DURAL Mustafa, Aile Hukuku, 3. Bası, İstanbul, 2001.

ÖZBAY İbrahim/NAR AKSAN Şerife, Son Yasal Değişiklikler Çerçevesinde Tanımanın İptali Davası ve Bu Davada Uygulanacak Usul, EÜHFD, C. XIV, S. 3–4, Y. 2010, s. 187-226, 25.1.2013 tarihinde http://hukuk.erzincan.edu.tr/dergi/makale/2010_IV_2.7.pdf adresinden erişildi.

ÖZKAYA Nesrin, Çocuğun Soybağını Değiştirme Suçu, s. 179-194, İstanbul Barosu Yayınları, Sağlık Hukuku, Sağlık Hukuku Makaleleri-II, İstanbul, 2012, 25.1.2013 tarihinde http://www.istanbulbarosu.org.tr/images/haberler/saglikhukuku208.pdf adresinden erişildi.

ÖZTAN Bilge, Aile Hukuku, 3. Bası, Ankara, 2000.

ÖZUĞUR Ali İhsan, Türk Medenî Kanununun Değişen Yeni Düzenlemeleri ile Açıklamalı İçtihatlı Velâyet Vesayet Soybağı Evlat edinme Hukuku Diğer Eşin Rıza ve Onamına Bağlı İşlemler, Ankara, 2007.

PAKSOY Gülnihal, Soybağının Reddi, TBB Dergisi, Y. 2011, S. 97, s. 353-376, 25.1.2013 tarihinde http://portal.ubap.org.tr/App_Themes/Dergi/2011-97-1117.pdf adresinden erişildi.

REMZİ Mehmet/AYDIN Sezer/ISPARTALI Murat, Medenî Hukuk (Medenî Hukuka Giriş-Kişiler Hukuku-Aile Hukuku-Miras Hukuku-Eşya Hukuku), 2. Bası, İstanbul, 2012.

SALDIRIM Mustafa, Özel Hukukta Cumhuriyet Savcısının Görevleri, Ankara, 2005.

SAYITA USTA Sevgi, Ensest İlişkiden Çocuğu Tanıma Yasağının Kaldırılmasına Eleştirel Bir Bakış, TBB Dergisi, S. 88, Y. 2010, s. 171-194, 25.1.2013 tarihinde http://portal.ubap.org.tr/App_Themes/Dergi/2010-88-595.pdf adresinden erişildi.

SEROZAN Rona, Çocuk Hukuku, İstanbul, 2005.

SPRUMONT Dominique, Analyses génétiques: le débat en Suisse, L'Observatoire de génétique, V. 14 (novembre-décembre 2003); 9.9.2013 tarihinde

http://www.omics-ethics.org/observatoire/zoom/zoom_03/z_no14_03/zi_no14_03_02.html adresinden erişildi.

ŞAHİN Emin, Aile Hukuku Davaları, 2. Baskı, Ankara, 2012.

TEKİNAY Selahattin Sulhi, Aile Hukuku, 7. Bası, 1990.

YILDIZ Canset/KARTAL Dilşah Büşra/TİRYAKİ Beyza, Yardımcı Üreme Teknikleri Raporu, 25.1.2013 tarihinde *www.hastahaklari.net/Files/yardimci_ureme_teknikleri_raporu.doc adresinden erişildi.*

YILMAZ Ejder, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Getirdikleri, s. 1-40, 25.1.2013 tarihinde http://www.muglabarosu.org.tr/upload/UserUpload/file/hmkyenilikler.pdf adresinden erişildi.

YARARLANILAN WEB SİTELERİ

http://dergiler.ankara.edu.tr

http://dumas.ccsd.cnrs.fr

http://hukuk.erzincan.edu.tr

http://portal.ubap.org.tr

http://web.deu.edu.tr

http://webftp.gazi.edu.tr

https://hec.unil.ch

www.admin.ch

www.ankarabarosu.org.tr

www.belgeler.com

www.e-akademi.org

www.hastahaklari.net

www.ieb-eib.org

www.ilkayuyarkaba.av.tr

www.istanbulbarosu.org.tr

www.kararara.com

www.kararevi.com

www.legifrance.gouv.fr

www.medicalforum.ch

www.muglabarosu.org.tr

www.ne.ch

www.nuveforum.net

www.omics-ethics.org

www.online-hukuk.org

www.turkhukuksitesi.com

MAKALE ÇEVİRİSİ / *Translated Articles*

Çev. Şule ŞAHİN CEYLAN

* Makaleler, yazarların soyadlarına göre sıralanmıştır.

© **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi - Her hakkı saklıdır. Bu sitede yer alan bilgi ve belgelerden akademik atıf usullerine uyularak yararlanılabilir.**
Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi'nin dijital kopyaları basılı orijinalleri ile aynı görünüme sahip oldukları için dergilere yapılacak atıfların bu siteye değil basılı orijinallere yapılmasını rica ederiz.